

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาของการวิจัย

หมู่บ้านถวายเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 300 ปี ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าต่อกันมาว่า ในอดีตชาวบ้านทราบว่าพระนางจามเทวีจะเสด็จโดยเกวียนจากนครลำพูนผ่านมายังหมู่บ้าน เพื่อเดินทางไปสร้างวัดละโว้ ชาวบ้านจึงได้นัดแนะกันเพื่อนำเอาผลไม้และเครื่องบรรณาการต่างๆ ใส่พานโตกไม้ (พานแบบล้านนา) มาถวายแด่พระนางจามเทวี เพื่อแสดงความเคารพและเป็นเครื่องสักการะแก่พระนาง จึงทำให้หมู่บ้านแห่งนี้ได้ชื่อว่าเป็น “หมู่บ้านถวาย” ในอดีตชาวบ้านจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก แต่เมื่อหมู่บ้านประสบภาวะขาดแคลนน้ำและฝนแล้ง ส่งผลให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านตกต่ำ ประมาณช่วงพ.ศ. 2500-2505 ชาวบ้านจึงเริ่มทยอยเดินทางออกจากหมู่บ้านไปประกอบอาชีพอื่นๆ บ้างก็ไปรับจ้างก่อสร้าง บ้างก็ไปทำการค้าในตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ในจำนวนนี้มีชาวถวาย คือ พ่อใจมา อินแก้ว พ่อหนานแดง พันธูสา และพ่อเอือน พันธูสาตร์ ทั้งสามท่านได้เดินทางไปรับจ้างทำงานในตัวเมืองเช่นกัน โดยท่านทั้งสามได้ไปทำงานก่อสร้างที่ร้านน้อมศิลป์ ย่านวัวลาย ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังทางด้านไม้แกะสลัก ทำให้ทั้งสามท่านเกิดความสนใจในงานแกะสลักไม้ เมื่อได้ทดลองทำและฝึกฝนวิธีการ เทคนิคการแกะสลักกับช่างที่มีฝีมือของทางร้าน จึงได้พัฒนาฝีมือจนได้เปลี่ยนอาชีพมาเป็นช่างแกะสลักไม้ที่ร้านน้อมศิลป์อย่างเต็มตัว

เนื่องจากในสมัยนั้นการเดินทางเข้าไปยังตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ทำได้ค่อนข้างยาก ทั้งสามท่านจึงต้องปั่นจักรยานเพื่อเดินทางเข้าไปแกะสลักไม้ยังตัวเมือง ประกอบกับระยะหลังเริ่มมีงานเข้ามามาก ท่านทั้งสามจึงได้ขออนุญาตแกะสลักมายังบ้านเกิด โดยมีญาติพี่น้องเข้ามาช่วยทำงานเป็นลูกมือ ในงานขัดไม้ ตัดไม้ ทำความสะอาดเครื่องมือ จากนั้นจึงเริ่มให้ผู้ที่มาเป็นลูกมือฝึกการแกะสลักไม้เล็กๆ น้อยๆ ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการถ่ายทอดงานแกะสลักไม้ให้กับลูกหลาน และชาวถวายทำให้งานไม้แกะสลักได้รับการเผยแพร่ออกไปสู่ชาวบ้านผู้มีใจรักในการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมแกะสลัก ซึ่งชาวถวายบางส่วนได้ยึดเอางานแกะสลักไม้เป็นงานอดิเรกที่ทำในเวลาว่าง โดยงานไม้แกะสลักในช่วงแรกนั้นเป็นงานแกะสลักแผ่นไม้เป็นลวดลายต่างๆ เช่น ลายรามเกียรติ์ ครุฑ สิ่งหัตถ์ตามดนตรี จากนั้นจึงได้มีการพัฒนาทักษะและฝีมือเรื่อยมา และมีผู้ที่สนใจทำงานไม้แกะสลักมากขึ้น จึงเกิดงานแกะสลักไม้ที่มีศิลปะและลวดลายที่แปลกใหม่ ประณีตและวิจิตรงดงามกว่าเดิม และต่อมาก็ได้พัฒนางานแกะสลักมาเป็นองค์พระ โดยช่างแกะสลักไม้ส่วนใหญ่ในขณะนั้นจะเป็นผู้ชาย ในส่วนของงานผู้หญิงก็จะช่วยขัดไม้หลังจากการแกะสลักเพื่อให้ดูเรียบเนียน

ต่อมาได้มีกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน นำโดยคุณนงคราญ อุบโยคิน ได้เดินทางเข้าไปในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อเรียนรู้งานศิลปหัตถกรรมในด้านอื่นๆ ณ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ และเมื่อเกิดความชำนาญจึงได้นำทักษะนั้นเข้ามาผสมผสานกับงานแกะสลักไม้ในหมู่บ้าน ทำให้เกิดงานหัตถกรรมที่มีความงดงาม และมีเอกลักษณ์ ซึ่งสะท้อนถึงความใส่ใจและความมุ่งมั่นที่จะพัฒนางาน จึงได้รับความนิยมนำมาแพร่หลายในหมู่บ้าน กระทั่งสามารถประยุกต์เทคนิคต่างๆ จนทำให้เกิดงานแกะสลัก

และงานหัตถกรรมในรูปแบบอื่นเพิ่มขึ้นในหมู่บ้านถวาย ซึ่งนั่นคือ งานแต่งเส้นเดินลาย นอกจากนี้ ทักษะ เทคนิค และความรู้เหล่านี้ก็ได้รับการสืบทอดต่อไปยังลูกหลานภายในหมู่บ้านถวายเช่นกัน

ขณะเดียวกันเมื่องานหัตถกรรมที่ถูกรังสรรค์โดยคนในหมู่บ้านมีมากขึ้น ก็เริ่มที่จะมีการ นำเอาผลงานของตนออกมาแสดงบริเวณหน้าบ้านของตน ทำให้ผู้ที่ผ่านไปมาได้ชื่นชม และได้เล่าขาน ในความประณีตงดงามของไม้แกะสลักของบ้านถวาย จนกระทั่งเริ่มมีนักท่องเที่ยวและพ่อค้าเริ่มเดิน ทางเข้ามายังหมู่บ้านถวายเพื่อเลือกซื้อ และเข้ามาชมความงดงามของงานไม้แกะสลักที่ชาวบ้านถวาย ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยใจรัก ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักของบ้านถวายจึงเป็นขอบฟากที่นิยมของผู้ที่มา เยือน รวมทั้งพ่อค้าที่นำไป จัดจำหน่ายต่อเป็นอย่างมาก จากนั้นหมู่บ้านถวายก็เริ่มที่จะเป็นที่รู้จัก อย่างกว้างขวางของคนทั่วไปและถูกขนานนามว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมไม้แกะสลักที่มี ชื่อเสียงแหล่งหนึ่งของประเทศไทย ชาวบ้านจึงเริ่มหันมาประกอบอาชีพแกะสลักไม้เป็นอาชีพหลัก เพื่อร่วมสืบสานภูมิปัญญาอันมีคุณค่านี้

ในปี 2543 ชุมชนบ้านถวายได้พัฒนากลุ่มอาชีพแกะสลักไม้ เป็น "กลุ่มหัตถกรรมบ้านถวาย เพื่อการส่งออก" ต่อมาในปี 2547 รัฐบาลได้มีการส่งเสริมงานหัตถกรรม ภายใต้โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และบ้านถวายได้รับการคัดเลือกจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยให้ เป็น "หมู่บ้าน OTOP ต้นแบบ" แห่งแรกในประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้รับเลือกเป็น "หมู่บ้าน ท่องเที่ยว OTOP" จากสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา จากนั้นในการ ประกวด อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ปี พ.ศ.2550 หมู่บ้านถวายก็ได้รับรางวัล "ชุมชนดีเด่นด้านการ ท่องเที่ยว" จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และในปี2553 หมู่บ้านถวายยังได้รับคัดเลือกให้เป็น "ย่านการค้าพาณิชย์ บ้านถวาย หมู่บ้านสร้างสรรค์" ล่าสุดในปี พ.ศ. 2554 หมู่บ้านได้รับรางวัล ชณะเลิศระดับประเทศ "สุดยอดย่านการค้าพาณิชย์ไทย" จากกระทรวงพาณิชย์ เพื่อเป็นการช่วย อนุรักษ์วิถีชีวิตการประกอบการค้าของชุมชนแบบดั้งเดิมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการศึกษามาประยุกต์ใช้เพื่อ จัดสร้างสื่อนำเสนอแหล่งเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนาและแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา ด้านหัตถกรรมของชุมชนบ้านถวาย เพิ่มศักยภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมกับการอนุรักษ์ ตลอดจนเผยแพร่สื่อการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นการสร้างโอกาสการเข้าถึงแหล่ง เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมของชุมชนบ้านถวายให้หลากหลายและเข้ากับยุคสมัยข้อมูลข่าวสาร และสารสนเทศ อีกทั้งเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนในชุมชนและผู้สนใจ เป็นการสร้างเครือข่ายและ สร้างแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้และอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้ให้มีความยั่งยืน เป็นที่รู้จักกันอย่าง แพร่หลายโดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเป็นเครื่องมือช่วยสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรม การเรียนรู้และการอนุรักษ์ โดยปัจจุบันสามารถเข้าถึงโรงเรียนและชุมชนได้มากขึ้น เช่น โครงการ สมาร์ทคลาสรูม, โครงการโรงเรียนในฝัน, โครงการหนึ่งโรงเรียนหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการสนับสนุน ส่งเสริมการใช้งานเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไร้สาย (Wi-Fi) เป็นต้น

ทั้งนี้การสร้างสื่อจะช่วยส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง โดยกลุ่มเยาวชนและ นักเรียนในชุมชนเองก็ให้ความสนใจในการใช้ระบบสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเช่นกัน จนนำไปสู่ความเข้มแข็งและทำให้เกิดการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา

ท้องถิ่นในรูปแบบที่หลากหลาย สร้างสรรค์ ทันกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การเรียนรู้และการสืบสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาตลอดจนอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมกลุ่มแกะสลักไม้ของบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ มีการพัฒนาและเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อสร้างสื่อนำเสนอแหล่งเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาล้านนาเชิงหัตถกรรมในพื้นที่ชุมชนบ้านถวาย

1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ความพึงพอใจในการใช้สื่อ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ประชาชนกลุ่มเป้าหมายในชุมชนที่มีสภาพสอดคล้องกับการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนต้นแก้วผดุงพิทยาคม อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 28 คน

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.3.3 ขอบเขตเวลา

ระยะเวลา 12 เดือน

1.3.4 ขอบเขตของระบบ

1.3.4.1 สร้างสื่อการเรียนรู้

1.3.4.2 เผยแพร่สื่อการเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตผ่านระบบ

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.4.1 ได้สื่อนำเสนอแหล่งเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาล้านนาเชิงหัตถกรรมในพื้นที่ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 ได้ข้อมูลความพึงพอใจในการใช้สื่อนำเสนอแหล่งเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาล้านนาเชิงหัตถกรรมในพื้นที่ชุมชนบ้านถวาย

1.4.3 ได้เครือข่ายแนวร่วมในกลุ่มชุมชนที่จะนำความรู้จากการเผยแพร่สื่อนำเสนอแหล่งเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาล้านนาเชิงหัตถกรรมในพื้นที่ชุมชนบ้านถวาย และสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง